

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romuald Dalewski

w sprawie z odwołania A.D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu
z udziałem M.D.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 grudnia 2022 r.,
skargi kasacyjnej M.D. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 29 czerwca 2021 r., sygn. akt III AUa 1240/19,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od M.D. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych II Oddziału w Poznaniu kwotę 240 (dwieście
czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu decyzją z 5 grudnia 2018 r., stwierdził, że A.D. jako osoba wykonująca pracę w charakterze zleceniobiorcy u płatnika składek M.D. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresach od 2 stycznia 2015 r., do 31 grudnia 2015 r., od 2 stycznia 2016 r., do 30 kwietnia 2016 r., z podstawą wymiaru w wysokościach wskazanych w decyzji.

Odwołanie od decyzji wniósł A.D. domagając się jej zmiany i ustalenia, że we wskazanych okresach wykonywał on pracę na podstawie umowy o dzieło i nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu w spornych okresach.

Sąd Okręgowy w Koninie wyrokiem z 10 lipca 2019 r., oddalił odwołanie i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Z.- M.D. funkcjonuje od 12 marca 1999 r. Przeważającym przedmiotem prowadzonej działalności są pogrzeby i działalność pokrewna.

M.D. zawierała umowy o dzieło z różnymi osobami, w tym z P.J. na wykonanie usług pogrzebu. Obsługa pogrzebu polegała na wykopaniu grobu, przewiezieniu zwłok do kościoła lub kaplicy, zamknięciu trumny, przygotowaniu miejsca pochówku, przeniesieniu trumny z kościoła lub kaplicy na cmentarz, wpuszczeniu trumny do grobu, zasypaniu grobu, ułożeniu kwiatów, wbiciu tabliczki z krzyżem, uporządkowaniu miejsca pochówku. Wynagrodzenie było wypłacane w formie gotówkowej i wynosiło 40 zł od pogrzebu. Wysokość wynagrodzenia miesięcznego uzależniona była od ilości pogrzebów w miesiącu. Osoby wykonujące pracę na podstawie umów o tytule „o dzieło” nie zostały zgłoszone do ubezpieczeń.

Praca wykonywana była w ten sposób, iż po przyjęciu przez firmę zlecenia na wykonanie usługi dokonania pochówku, po ustaleniu jej daty, właścicielka firmy lub jej mąż K.D. zawiadamiali telefonicznie osoby, które brały udział w obsłudze pogrzebu. Zazwyczaj jedna ceremonia obsługiwana była przez 2-5 osób. W czasie ceremonii poszczególni członkowie ekipy wykonywali takie czynności jak: wykopanie grobu, przenoszenie trumny, noszenie krzyża, wpuszczanie trumny do grobu, zakładanie siatki, odbieranie kwiatów i ich układanie wedle życzeń rodziny, następnie po ceremonii zdejmowanie kwiatów, rozbieranie sprzętów i przygotowywanie grobu do zasypania. Osoby wykonujące obsługę pogrzebu potrzebny sprzęt pobierały z firmy lub korzystały z własnego.

Po przeprowadzonej kontroli ZUS stwierdził, że charakter zawartych przez płatnika umów o dzieło wskazuje, iż są to umowy zlecenia, ponieważ czynności polegające na obsłudze pogrzebu nie mają charakteru czynności przynoszących konkretny, indywidualny rezultat materialny i są realizowane w ramach starannego działania. Świadczona praca wskazuje cechy podporządkowania pracodawcy,

osobisty i zarobkowy charakter świadczenia. Ponadto ryzyko ekonomiczne z powodu źle wykonanej usługi - obsługi pogrzebu ponosi przedsiębiorca, a praca wykonywana przez dzielobiorców cechuje się ciągłością pracy i sumiennym wykonywaniu obowiązków.

Sąd Okręgowy uznał, że zawarta pomiędzy A.D. a M.D. prowadzącą Z. umowa jest umową starannego działania, bowiem na jej podstawie zlecający oczekiwał od zleceniobiorcy wykonywania pracy polegającej na podjęciu wszystkich koniecznych czynności związanych z przeprowadzeniem ceremonii pogrzebowej, czyli przeprowadzenie pogrzebu - pochówku osób. Istotą pracy ubezpieczonego było wykonywanie obsługi żałobnej pogrzebu, co obejmowało: wykopanie grobu, przewiezienie zwłok do kościoła lub kaplicy, zamknięcie trumny, przygotowanie miejsca pochówku, przeniesienie trumny z kościoła lub kaplicy na cmentarz, wpuszczenie trumny do grobu, zasypanie grobu, ułożenie kwiatów, wbiciu tabliczki z krzyżem, uporządkowaniu miejsca pochówku.

W ocenie Sądu Okręgowego w świetle przeprowadzonych rozważań, umowę zawartą pomiędzy A.D. a M.D. nie można uznać za umowę o dzieło, gdyż wykonywane przez ubezpieczonego czynności są charakterystyczne dla umowy o świadczenie usług.

Na skutek apelacji A.D. Sąd Apelacyjny wyrokiem z 29 czerwca 2021 r., oddalił jego apelację i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd odwoławczy przyjął ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za własne i podzielił dokonaną przez ten Sąd ocenę prawną.

Sąd odwoławczy uznał, że Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że w rzeczywistości przedmiotem umów było świadczenie systematycznych usług, a nie wykonanie dzieła, gdyż to nie wynik, ale określone czynności i staranne działania, były istotne dla realizacji tych umów i z tego ubezpieczony A.D. był rozliczany. Pomiedzy stronami w rzeczywistości doszło do nawiązania i realizacji umów o świadczenie usług (art. 750 k.c.), ponieważ istota stosunku prawnego wynikająca z warunków wykonywania pracy przez A.D. zdominowana została przez cechy charakterystyczne dla umowy starannego działania a nie umowy rezultatu. W przypadku umowy zlecenia (o świadczenie usług) zaakcentowane jest bowiem wykonywanie danej czynności w ramach starannego działania, w przeciwieństwie

do umowy o dzieło, będącej umową rezultatu. W konsekwencji dzieło jest konkretnym, zindywidualizowanym rezultatem pracy, pozwalającym poddać się sprawdzianowi na istnienie wad. Przedmiotem umowy o dzieło jest doprowadzenie do weryfikowalnego i jednorazowego rezultatu, zdefiniowanego przez zamawiającego w momencie zawierania umowy. Dzieło jest wytworem, który w momencie zawierania umowy nie istnieje, jednak jest w niej z góry przewidziany i określony w sposób wskazujący na jego indywidualne cechy. Dlatego też jednym z kryteriów umożliwiających odróżnienie umowy o dzieło od umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług jest możliwość poddania dzieła sprawdzianowi na istnienie wad fizycznych. Sprawdzenie takie jest zaś niemożliwe do przeprowadzenia, jeśli strony nie określiły w umowie cech i parametrów indywidualizujących dzieło (wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2013 r., II UK 103/13, LEX nr 1506184).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w spornych umowach nie przewidziano ani dat pochówków, ani ich ilości, ani sposobu ich przeprowadzenia. Były to pochówki typowe, na które składały się proste, powtarzalne czynności, na dodatek - wykonywane wspólnie przez kilku mężczyzn. To kwalifikuje je jako umowy o świadczenie stałych (cyklicznych, okresowych) usług na rzecz płatnika, nie zaś umów o wykonanie indywidualnego konkretnego dzieła.

W ocenie Sądu drugiej instancji wykonanie określonej czynności (szeregu powtarzających się czynności), bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie, jest natomiast cechą charakterystyczną tak dla umów zlecenia (gdy chodzi o czynności prawne - art. 734 § 1 k.c.), jak i dla umów o świadczenie usług nieuregulowanych innymi przepisami (gdy chodzi o czynności faktyczne - art. 750 k.c.).

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła uczestniczka postępowania M.D. zaskarżając wyrok w całości. W skardze zarzucono naruszenie przepisów postępowania tj. art. 365 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., w zw. z art. 217 § 1-3 w zw. z art. 227 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c., oraz naruszenie prawa materialnego tj. art. 627 k.c., art. 750 w zw. z art. 734 § 1 k.c., art. 6 ust. 1 pkt. 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Art. 628 § 1 k.p.c., art.

638 § 1 k.c., art. 638 § 1 k.c., art. 642 § 1 i art. 634 k.c., art. 355 § 1 k.c., art. 353¹ k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, przez uwzględnienie odwołania. Ewentualnie wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania. Skarżąca domagała się również zasądzenia od organu rentowego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca podniosła, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż Sąd odwoławczy wydając zaskarżone rozstrzygnięcie dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego.

W uzasadnieniu wniosku skarżąca wskazała, że w 2010 r. toczyły się postępowania pomiędzy stronami, w których przedmiotem sporu był charakter zawartych umów. Podkreśliła, że podstawę zaskarżonego wyroku stanowi ocena, iż przedmiotem spornych umów cywilnoprawnych nie było osiągnięcie konkretnego rezultatu, ale samo wykonywanie określonych czynności polegających na wykopaniu grobu, ułożeniu kwiatów czy przeniesieniu trumny, a ponadto umowy te w ocenie sądu nie posiadały - podstawowej dla scharakteryzowanej w art. 627 k.c. umowy o dzieło - cechy odpowiedzialności za rezultat (wady dzieła), a były w istocie umowami starannego działania. Z kolei w rozstrzygnięciach Sądu Okręgowego w Koninie sygn. akt: III U 756/10, III U 755/10, III U 752/10, III U 751/10 wydanych w sprawach między tymi samymi stronami (odwołującym się płatnikiem składek i organem rentowym), w tożsamyh stanach faktycznych, Sąd Okręgowy jednoznacznie wskazał, że sporne umowy są umowami o dzieło. Przy czym umowy te jak również zakres oraz sposób wykonywanych czynności przez pracownika nie uległy zmianie. Na gruncie przepisów o ubezpieczeniach społecznych definicja umowy o dzieło nie może być rozumiana odmiennie od definicji tej umowy w prawie cywilnym w sferze zobowiązań. Sąd Apelacyjny oparł się wyłącznie na tym, iż uczestnik postępowania wykonywał proste czynności powtarzalne, co w ocenie Sądu miało decydujące znaczenie dla zakwalifikowania zawartej przez strony umowy jako umowy o świadczenie usług. Sąd nie uwzględnił tego, że efektem tych czynności powtarzalnych był z góry określony rezultat -

wykopanie grobu, przeniesienie trumny czy też ułożenie kwiatów. Sąd błędnie też ustalił, iż skoro uczestnik postępowania miał wykonywać proste czynności to także fakt, iż do wykonania tego katalogu nie były niezbędne żadne szczególne umiejętności, jak też fakt, iż wykonawca nie mógł posługiwać się własną inwencją decyduje o tym, że umowa zawarta między odwołującym a wykonawcą była umową o świadczenie usług.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych. W sytuacji przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej skarżącej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał, względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Oczywiście jest przy tym tylko to, co można dostrzec bez potrzeby głębszej analizy, czy przeprowadzenia dłuższych badań lub

dociekań. Zarzucane uchybienia muszą zatem mieć kwalifikowany charakter i być dostrzegalne w sposób oczywisty dla przeciętnego prawnika (postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001 nr 3, poz. 52; z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001 nr 10, poz. 156).

W rozpoznawanej sprawie skarżąca nie zdołała wykazać występowania tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała, że Sąd odwoławczy wydając zaskarżone rozstrzygnięcie dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego. Przy czym nie wskazała jakie to przepisy prawa materialnego zostały rażąco naruszone. Jedynie hasłowo w uzasadnieniu odniosła się do art. 627 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest natomiast stanowisko, w myśl którego dla stwierdzenia, że w sprawie wystąpiła przesłanka oczywistej zasadności skargi, skarżący powinien był wskazać konkretne, naruszone przez sąd przepisy, a także powinien był przytoczyć odpowiednie argumenty wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały, jego zdaniem, w tak ewidentny sposób naruszone (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120). Ponadto wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 października 2016 r., I PK 59/16, LEX nr 2160130; z 10 marca 2016 r., II CSK 10/16, LEX nr 2009500; z 26 lutego 2016 r., V CSK 518/15, LEX nr 2015640; z 24 września 2015 r., II PK 27/15, LEX nr 2019527).

Niezależnie od powyższego należy podnieść, że umowa o dzieło i umowa zlecenia różnią się.

Przedmiotem umowy o dzieło nie jest praca, lecz sam rezultat. W tym wyraża się istota różnicy między umową o dzieło i umową starannego działania.

Z umową o dzieło nie mamy do czynienia w każdym przypadku, kiedy występuje rezultat usługi. „Rezultat” umowy nie jest zarezerwowany tylko dla umowy o dzieło (art. 627 k.c.). Określone „dzieło” jako efekt pracy może być też wynikiem starannej pracy zleceniobiorcy (także pracownika). Nie jest to jednak relacja zwrotna, czyli to co jest właściwe dla umowy o staranną pracę nie musi być dziełem, które ma na uwadze art. 627 k.c. Nie decyduje zatem nazwa umowy lecz rzeczywista treść zobowiązania – art. 56 k.c. Swoboda umów nie jest nieograniczona również na gruncie prawa cywilnego (art. 353¹ k.c.). Przedmiotem umowy o dzieło jest jednostkowy, wyodrębniony efekt pracy wykonawcy, przy czym zamawiane dzieło powinno być określone (indywidualizowane) już w umowie, czyli przed jego wykonaniem. Wyznacza to obowiązki i uprawnienia stron umowy o dzieło, w tym wykonanie dzieła na ryzyko wykonawcy.

Dzieło w rozumieniu art. 627 k.c. nie może polegać na powtarzalnych pracach fizycznych. Umowa o dzieło i umowa zlecenia, to odrębne rodzajowo umowy. Liczba sporów dotyczących tych umów na tle spraw o podleganie ubezpieczeniom społecznym jest niemała, co wynika zasadniczo z różnych stanów faktycznych a nie ze skomplikowania prawnego umowy o dzieło i umowy zlecenia. Nie są to wszak nowe umowy w systemie prawa. To system prawa staje się coraz szerszy. Pozwala na różnego rodzaju zobowiązania, w których wyróżnia się czy przedmiot świadczenia dłużnika jest jego praca czy też tylko samo dzieło. Jeżeli wierzyciel zatrudnia do wykonywania określonej pracy (czynności starannego działania), to świadczenie dłużnika z reguły nie polega na wykonaniu dzieła w rozumieniu art. 627 k.c. Wskazuje na to cały szereg dalszych orzeczeń Sądu Najwyższego w podobnych sprawach, które potwierdzają, że wykonywanie prostych i powtarzalnych czynności z reguły nie należy do umowy o dzieło (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 października 2020 r., I UK 83/19 i wskazane w nim orzecznictwo).

Zdaniem Sądu Najwyższego przyjąć należy, że Sąd drugiej instancji w pełni respektował taki właśnie kierunek wykładni art. 627 k.c., przyjmując go za podstawę oceny prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, z którego wynikało, że umowy zawarte przez skarżącą nie określały jej konkretnego, indywidualnie oznaczonego rezultatu, lecz wskazywały jedynie powtarzające się czynności i

zadania, które miały być wykonane. Były to prace polegające na wykonaniu obsługi żałobnej pogrzebu, co obejmowało czynności takie jak: wykopanie grobu, przewiezienie przewiezieniu zwłok do kościoła lub kaplicy, zamknięciu trumny, przygotowaniu miejsca pochówku, przeniesieniu trumny z kościoła lub kaplicy na cmentarz, wpuszczeniu trumny do grobu, zasypaniu grobu, ułożeniu kwiatów, wbiciu tabliczki z krzyżem, uporządkowaniu miejsca pochówku.

Wszystkie wskazane czynności, które stanowiły obsługę pogrzebu są zatem czynnościami powtarzalnymi i wymagającymi starannego działania i nie mogą być zakwalifikowane jako dzieło.

Także wynagrodzenie określone w umowie miało być wypłacone za obsługę jednego pogrzebu a nie za rezultat w bliżej sprecyzowanej postaci.

Trzeba natomiast podkreślić, że w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu musiałby uwzględnić owe ustalenia przy rozpatrywaniu podniesionych w tej skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Kierując się powyższymi motywami, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono stosownie do art. 98 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

as]

I.n